

Fransje & Silvester Povel - Speleers

De receptie van de 'Duke of Breeze'

De marktkraampjes er tegenover

Donderdag 27 juni 2013. Om goed 11:00 uur Fransje met alle bagage in de auto naar het station gebracht. Samen met de trein naar Arnhem, vandaar naar het vliegveld van Dusseldorf. Scheelt € 400,- We moeten wel eerst terug over Amsterdam, daar ongeveer vier uur wachten om dan door de nacht naar Nairobi te vliegen.

In deze vakantie gaat het om twee zaken: Kisumu, bekenden en projecten van vroeger (1981 – 1987) terugzien én de viering van Hans Burgman's 60-jarig priesterschap met Vrienden van Pandipieri. En, natuurlijk, proberen

Duke of Breeze, Kisumu

mooie foto's te maken.

Pandipieri-gangers op het dakterras van de 'Duke'

Zonsondergang vanaf het dakterras

Vrijdag 28 juni 2013. Aankomst Nairobi rond 06:00 uur. Met een binnenlandse vlucht door naar Kisumu, alwaar we rond 11:00 uur aankomen. Opgehaald door Johan Smorenburg, afgezet in Hotel 'Duke of Breeze'. Even samen een gemer-biertje gedronken en ons een uurtje teruggetrokken. Rond 16:00 uur kwam Johan ons vertellen dat Hans ons (en hem) zo meteen zou komen ophalen voor een uitje samen. Aldus met Hans in de auto eerst een stuk door Kisumu, waaronder de PIU en ons huis. Ook geld getrokken in onze oude bank, Barclays. Door naar Kiboko Bay Resort, alwaar masala thee gedronken en kippenvleugeltjes gegeten. Rond 19:00 uur terug in ons hotel, nog

wat uitgepakt en toen redelijk uitgewoond naar bed.

Duke of Breeze (DB) is gepacht door 2 Nederlandse dames: Alie Eleveld en Nathalie Houben getrouwd met Freek. Personeel is overwegend jong en vriendelijk; en bestaat uit (eertijds) wezen en homofielen. En, er loopt een kreupel meisje rond. Kamers zijn zeer ruim en volledig adequaat; prijs omgerekend € 26,- voor een dubbele kamer. DB trekt vooral buitenlandse jeugd aan voor vrijwilligers-werk, conferenties en workshops en wordt derhalve niet "overlopen"; wel heeft het dakterras een grote aantrekkingskracht. Op deze "Rooftop Bar" wordt in het weekend doorgefeest tot middernacht en later;

Onze slaapkamer om 7:30 uur

De eetzaal

Kisumu, niet veel veranderd sinds 1987

Nieuwbouw naast vertrouwd beeld van vroeger

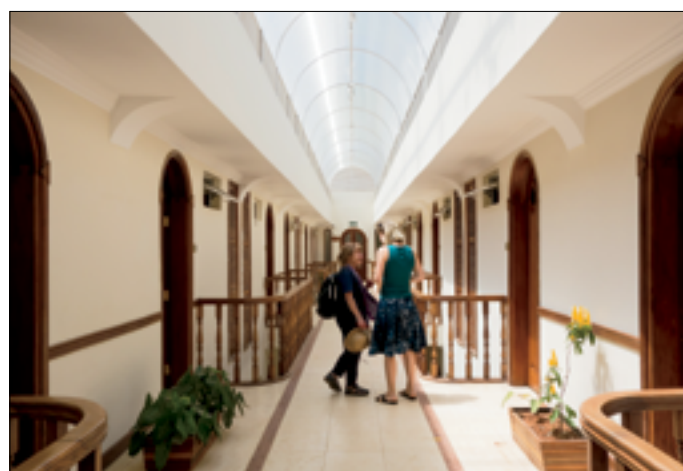
1981, Jos Bastiaansen draagt PIU-office aan mij over

Sunset Hotel

Hotel van James McTough in aanbouw

Binnen het hotel met James' nieuwe partner Irene

door de week is er 's avonds ook vaak een Karaoke of ander festijn dat veel lawaai produceert.

Zaterdag 29 juni 2013 zijn we gewoonweg wat door Kisumu gaan lopen. Richting PIU, Nyanza Club. In het achterhoofd dat we in het weekend contact willen leggen met James McTough en Alie Eleveld (PUM).

Kisumu is niet veel veranderd en heel herkenbaar. Wel zijn er een aantal (te) grote gebouwen bijgekomen, waaronder Maseno University, Kisumu Campus met 12 verdiepingen, Provincial Building 12 verdiepingen en wat bankgebouwen. De grotere wegen door de stad zijn lelijker dan ze waren; bomen gehakt, weinig trottoir, gaten, enz. Opvallend meer mensen in de stad.

We zijn eerst naar het oude gebouw van de PIU gelopen, waar - tot onze verrassing - alles er nog uitzag als toen wij in 1987 Kisumu verlieten!!

De naam van de PIO stond netjes op de deur waar vroeger de Oi/c zijn bureau had. Vanwege de zaterdag was het bureau gesloten. Maar, daar waar vroeger Mr. Odero's office was, zat nu de DAO-HE. Ene Elisabeth was daar aan het overwerken ter afsluiting van het financiële jaar. Meteen een geanimeerde discussie - Fransje druk in het Luo. Tevens blijkt dat Gaudencia en Florence bekende dames zijn in het ontwikkelingswereldje. Elisabeth is actief betrokken bij voorlichtingswerk van Pandipieri. Over 2 maanden zal ze met pensioen gaan en nog nauwer betrokken zijn bij Pandipieri. Fransje's cartoons-van-toen zijn wederom een bron van vermaak.

Dan door naar Nyanza Club. Maar, vlak voor we daar aankomen zien we een groot gebouw in aanbouw, en vermoeden dat dat het hotel van James is (Hans had ons verteld dat James een kolossaal hotel aan het bouwen was). Dus wij aan de poort de askari vragen: James was er niet, maar zijn partner wel. Wij naar binnen genodigd. De (nieuwe) partner van James heet Irene van Laarhoven, is afgestudeerd arts en "gaat" al 9 jaar met James. Ze geeft ons een uitgebreide rondleiding. Een eerste diner-party had net afgelopen zaterdag plaatsgevonden, maar de kamers waren nog niet geheel klaar. Naast wat werkzaamheden moet het interieur - vooral bedden, beddengoed en ornamentals - nog geïnstalleerd worden. Deze goederen wachten echter nog in de haven voor clearing. De tuin ziet er ook al aardig uit. Het geheel is heel smaakvol en luxe. Vooral het houtwerk is uitmuntend: de deuren, de trappen, de meubels. Het is dan ook bedoeld voor de beter bedeeden onder ons. Ik denk vooral business people.

Na de rondleiding, wij mee naar het huis van James. Inmiddels was het al wel 1 uur in de middag. In een Range Rover met alles erop en eraan.

James blijkt verschillende keren verhuisd, en bewoont nu met zijn Irene een aardig huurhuis. Veel en lang gepraat over vroeger.

Elisabeth toont 'Kitchen Garden'

Op weg naar Bondo

Het huis van Mr. Oremo en Phoebe

Binnen de foto's bekijken

Phoebe met looprek op de voorgrond

De medicijntafel

Mr. Oremo

Zondag 30 juni 2013. Via James taxi met chauffeur geregeld voor bezoek aan Nyandusi. Ene George die voor hem werkt in elektrische installaties en uit Bondo komt. Om 10 uur vertrokken. Weg langs het vliegveld is wederom een kleine bezoeking, maar George heeft een prima auto (met airco, die we alleen onder stoffige omstandigheden - ramen dicht! - gebruiken).

De afstand naar Nyandusi groter dan gedacht, waarschijnlijk zo'n 80 km. Ik heb George een Google Maps-kaartje gegeven, maar hij wil toch weten wie en waar die Mr. Oremo woont, en blijft bellen naar kennissen in de buurt tot hem de plek geheel duidelijk is. Blijkt bovendien dat Oremo ook nog familie van hem moet zijn.

Eenmaal in de buurt komen we na nog wat navragen aan: een ruim opgezette compound zonder beschermende hagen boven op een heuveltje. Op het eerste gezicht geen leven van belang, zouden ze er wel zijn?

George gaat onmiddellijk uit op verkenning in een van de huizen en komt met het bevrijdende nieuws dat Oremo er is. Wij naar het huisje, waar Oremo over een constructietekening gebogen zit en Phoebe, zijn vrouw, op een divan ligt. Al snel heeft Oremo in de gaten wie wij zijn, en de oha's zijn niet van de lucht; om de haverklap schalt Oremo's aanstekelijke lach door het huis.

Het huis is van een typisch lokale opzet: muur van leem verstevigd door een houten staketsel en een golfplaten dak. Wel zijn er twee aspecten die het huis comfortabeler maken: het staat op de hoogste plek van het heuveltje en een van de platen van het dak steekt aan de bovenkant over de andere heen. Hierdoor is een flinke spleet tussen beide platen mogelijk zonder nat te regenen en vindt een grote trek plaats, waardoor voortdurend hete lucht wordt afgevoerd. Een solar panel maakt gebruik van kleine (energiezuinige) lampen en telefoon-opladers mogelijk.

Phoebe blijkt een beroerte te hebben gehad en kan moeilijk lopen en wat dan ook; handen geven is ook een hele inspanning. Vooral omdat ze wil dat we echt tot handen geven komen en niet zo maar een aangebaar maken. Wij op de sofa's, en - het moet gezegd - we zitten daar heerlijk fris. De door ons meegebrachte foto's erbij om de ontmoeting inhoud te geven. Wederom veel oha's en goedmoedig gelach. Oremo is nu 86 jaar, lijdt aan suikerziekte, hoge bloeddruk, loopt moeilijk, ziet slecht en heeft een paar jaar geleden een hartaanval gehad. Op een nabij tafeltje staan zeven pillen-potjes, elk met een etiket met de respectievelijke dagen van de week (in het Engels). Feitelijk staat het hele tafeltje vol met medicamenten; Phoebe - hoewel flink jonger dan hij - zal wel meer kwaaltjes hebben dan we zo te horen krijgen. Omdat ze beiden niet goed ter been zijn hebben ze hulp van twee jongetjes, weesjes uit de buurt. De jongetjes onder de pannen, Oremo en zijn vrouw voorlopig uit de brand. Hun kinderen hebben allemaal goede banen elders; een in Z. Afrika, een in Lamu; de dochters - met of zonder banen - zijn elders met echtgenoot. Op de compound staan twee huizen te wachten op de terugkeer van de zonen. Zouden ze?

Het land is droog en er staan weinig gewassen. Recente oogst was niet best omdat er vooral te veel regen was gevallen. (Maïs kan niet zo goed tegen droogte en ook niet zo goed tegen wateroverlast; echter, je ziet maar weinig sorghum, die daar veel beter tegen zou kunnen).

Het Nyandusi project functioneert niet meer. Echter, Oremo haast zich te zeggen dat het project veel ontwikkeling heeft gebracht. Het voornaamste dat de project-leden door productie en verkoop van groentes school fees voor hun kinderen hebben kunnen betalen. Die kinderen zijn nu allemaal goed terecht gekomen, en .... uit het gebied vertrokken. De eigenaren van de project-grond, bij gebrek aan familie, doen vervolgens niets meer met het braakliggend terrein. Het feitelijke einde van het project zal wel te maken hebben gehad met het einde van een lease periode van de grond. Dan moet er weer

Nyandusi-lid Jane bekijkt foto's van toen

Huis van Jane

Helen, voormalig Chairlady van Nyandusi

Bekijkt foto's met Jane

Eén voormalig lid heeft nu hardware shop

Weer terug in Kisumu

opnieuw onderhandeld worden, vermoedelijk met te weinig buurtbewoners, en komt men niet tot overeenkomst. Ook is het mogelijk dat een kapotte pomp het einde van activiteiten heeft veroorzaakt. Hoe dan ook: waarschijnlijk heeft het project zo'n twintig jaar dienst gedaan en was het een voorbeeld voor een cluster van zes andere projecten in de buurt: Ugambe. Daar werkt ook niets meer; dus, als 'pilots' hebben deze projecten niet gebracht wat we gehoopt hadden.

Voor ons is het eigenlijk een beetje raar: het gebied - en grote gebieden direct aan het meer - hebben nogal schrale bodems en het is er gortdroog; oogsten zijn mager en variabel en er is wel een afzetmarkt voor groentes in nabije dorpen en tot in Kisumu. Waarom zien we niet meer van het Victoria meer uit geïrrigeerde groenteprojecten?

Na de terugblik en bespreking van de gezondheid nu eerst de maaltijd. Sober: ugali met wat kleine visjes in een sausje met wat tomaat. Dan gaan we op weg om wat voormalige leden van het Nyandusi project te bezoeken. Eerst Jane, die vermoedelijk nog in de kerk is, als bestuurslid moet ze afsluiten. Een paar honderd meter van Oremo's compound, niet ver van Nyandusi school, staat een degelijk gebouw, dat de lokale Anglicaanse kerk blijkt te zijn. Jane en nog een voormalig Nyandusi-lid zijn de enige overgeblevenen na de dienst met een heuse voorganger. Wij komen haar minder bekend voor (wat niet zo vreemd is, omdat Henk van Hoof de uitvoerder was, die er vaak verbleef, en ik de PIE, die maar af en toe kwam). Hoe dan ook, met behulp van de foto's wordt 'vroeger' weer snel duidelijk. De foto's worden minutieus bekeken, en flink wat voormalige groepsleden zijn niet meer. Besloten wordt langs het huis van Jane en voormalige Chairlady Helen te gaan.

Weerzien met Helen, co-wife van Jane, is heel speciaal. Ze zit in de karakteristieke houding op een doek op de grond zonder enige steun in de rug (83 jaar) omringd door kleinkinderen. Nadat ze antwoord gekregen heeft op haar strenge vraag wie we zijn, barst ze in een vreugdekreet uit en omhelst ons langdurig met twee lange armen. Ze kan het nauwelijks geloven.

Bij het ontvangen van ons cadeau - een Hollandse schort - krabbelt ze met haar lange lijf overeind en er volgt een fotosessie. Discussies zijn er nu wat minder; zij spreekt heel weinig Engels en wij hebben het ook wel een beetje gehad.

Tot slot nog een bezoek aan de echtgenoot van beide dames (op dezelfde compound), de voormalige Assistant Chief van het gebied. De man is inmiddels 90 jaar oud en - och arme - sinds 2003 volledig blind. Hij heeft nog eens uitgelegd wat wij kunnen doen om het gebied te ontwikkelen, daarna zijn we naar Kisumu afgereisd.

Maandag 1 juli 2013. Eerst naar de PIU gelopen in de hoop Mr. Nyanchama, de verantwoordelijke officer, aan te treffen. Alleen een afspraak voor de volgende dag gemaakt en weer terug naar huis. 's Middags allebei weggezonden in onze boeken. Fransje: 'Op een dag zal ik schrijven over Afrika' van Binyavanga Wainaina; ik: 'Inferno' van Dan Brown.

's Avonds een rondje in het centrum, ook om geld te halen. In het geldwisselkantoor (Forex) de Indiase directeur, Kalpana, aangetroffen. Ze zal ons 's avonds uitnodigen. Daar komt het echter niet van: ze gaat de volgende dag naar Engeland om grootmoeder te worden.

Dinsdag 2 juli 2013. Eerst naar de PIU en meteen door naar Ahero / Awach Kano Delta. Ontmoeting met de PIO, Mr. Nyanchama. Hij blijkt te zijn aangetreden een paar maanden na mijn vertrek in 1987. Piet van den Boom moet hem dus nog wel kennen. Na omzwervingen is hij nu weer terug hier in Kisumu. Inmiddels is de PIU ook weer terug in het Ministry of Agriculture (MoA).

Mijn voormalig kantoor is niet veranderd

Mijn foto's op het prikbord zijn nog niet ververst

Ahero Irrigation Office

'Nieuwe' inlaat Awach River

Voormalige intake, nu 2m onder huidige oever

Nog even mango's op Ahero markt kopen

Tijdens vorige regering was de PIU, en dus ook Nyanchama, ondergebracht bij het Min. of Water & Irrigation. De formele overgang was gisteren, 1 juli, begin van het nieuwe financiële jaar. Nyanchama is een rustige, wat gesloten man, dus echt enthousiast wordt het niet. Uitwisselen van mogelijke bekenden van vroeger, waarbij blijkt dat een flink aantal daarvan inmiddels zijn overleden. Inderdaad vaak aan aids. O.a. Justus Odero, Ochieng en Tom Kwenjanga zijn niet meer; Peter Kabok daarentegen is nu CEO van LBDA. Tot mijn verrassing kwam Wabuti, de financiële man van de PIU indertijd, ineens binnengestapt. Wat dikker dan vroeger, maar nog steeds breed lachend. Ook hij was op veel andere plaatsen geweest, en nu dan weer terug bij de PIU. Leuk weerzien en hij bleek een heel archief met foto's uit 'onze' tijd te hebben. Foto's met mij en andere wazungu, lekker vergeeld, duidelijk uit een ander tijdperk. Afsproken elkaar volgende week nog even op te zoeken. Na wat melkthee werden we uitgezwaaid in de brandnieuwe double-cabin pick-up van de PIU voor hernieuwde kennismaking met Awach Kano Delta.

Voor Ahero, bij de Ahero NIB-drain gestopt voor een zicht over de rijstvelden. Ten noorden van de weg 'NIB'-rijst; ten zuiden smallholders'-rijst, vermoedelijk verzameld onder de paraplu van SISO. In de 'Ahero-drain' was nu een zeer solide lange overlaat gemaakt (SRRP?), waardoor het water meteen benedenstrooms van de weg benut kan worden. Ik begrijp dat nu voor het water betaald moet worden (SISO). Toch stonden de velden vol met rijst. Langs de weg werd een vrachtwagen gewassen m.b.v. een 'wiebel'-pomp. Bij navraag bleek dat de pomp ook gebruikt wordt voor irrigatie van groente. Je ziet trouwens ook best wat nurseries voor ornamentals, die ook wel op deze wijze bewaterd worden. Onze PIU chauffeur, Frederic, is heel plezierig en blijkt in onze Tanzania-tijd op Tengeru te hebben gewerkt (toeval bestaat niet?). Hij moet zelfs op slechts een 300 m afstand van ons huis gewoond hebben!

Een korte stop bij het districts-kantoor van de PIU. We ontmoeten daar Mr. Ernest Nyamore, i/c en Mr. Ambros Onyango. Na een korte kennismaking met Nyamore in de auto met hem, op naar AKD. Op het eerste gezicht is er weinig veranderd: droge velden met wat meer begroeiing op de nattere plaatsen. Niet echt meer vee dan vroeger; de draagkracht van het gebied laat dat gewoon niet toe. Naar de Awach rivier gereden op zo'n 12 km ten zuiden van Ahero. Indertijd zijn hier een stuk of acht overlaten, 'gabion weirs', in de rivier aangelegd, om water in te laten voor resp. Awach, Gem Rea en Nyachoda; verder, voor de beheersing van de stroomsnelheid van de rivier. Nu, 30 jaar later, zijn al deze overlaten weggespoeld. Dat was natuurlijk wel even slikken voor mij, maar het is eigenlijk te verwachten. Ook in NL zou zo'n kunstwerk weggespoeld zijn; de life-span van de toegepaste kwaliteit is zelfs korter. De meeste kunstwerken zijn permanent beschadigd tijdens de grote overstromingen van 1997, daarna zoetjesaan meegevoerd met de volgende overstromingen.

Bij de inlaat van Awach, die in gehavende staat nog bestaat, zijn nog wat resten van de overlaat waar te nemen. Tijdens ieder nieuw irrigatie-seizoen laten de rijstboeren zo'n zes vrachtwagens met stenen komen om een tijdelijke overlaat te bouwen, die dan weer met de volgende vloed wegspoelt. De inlaten voor Nyachoda en Gem Rea worden mogelijk gemaakt door twee 'getrapte' overlaten. D.w.z. dat er een lage, min of meer vaste, overlaat in de rivier ligt, die met schotbalken verhoogd kan worden indien dat nodig is. E.e.a. is niet goed in de bedding verankerd en oeverbescherming is er ook niet; dus ook deze oplossing is weer een tijdelijke.

Opvallend is verder dat de rivier veel materiaal van bovenstrooms meevoert: de oevers zijn zeker twee meter ! hoger dan 30 jaar geleden; de oevers bouwen zich dus op in het landschap, terwijl de rivierbodem alleen maar verder uitschuurt. De stroomsnelheid van het water ter plaatse is nu dan ook, dus

Ouderlijk hus van Gaudencia

Florence met haar cadeau-tassen en broer van G.

Gaudencia (met stok) en familie

Portret van Gaudencia

Nieuw kantoor van LBDA in Mamboleo

Achter het hek van LBDA

zelfs wanneer de rivier tamelijk rustig stroomt, te hoog.

Ondertussen, boeren de plaatselijke families rustig voort. Met een aantal tijdelijk maatregelen weet men de projecten toch draaiende te houden. En, dan gaat het om een groot aantal mensen. Awach alleen al is goed voor 400 families / 2000 personen; Gem Rea en Nyachoda zijn ieder zelfs groter. Door toenemende aftap bovenstreams kunnen de boeren echter wel slechts maar een keer per jaar rijst op toerbeurt verbouwen. Voordeel is wel dat je dan niet zo gauw ziektes in de rijst krijgt.

Op de terugweg in Awach een man zijn sisaloogst zien gebruiken om touw te produceren. Navraag levert op dat hij/zij dat eigenlijk toch alleen maar voor eigen gebruik doen. Op de erfafscheidingen zie je veel minder sisalplanten dan vroeger.

Woensdag 3 juli 2013. Deze dag staat gepland om Gaudencia te bezoeken. Flinke tijd van tevoren transport en afspraak geregeld. Voor Fransje best belangrijk omdat zij indertijd veel met Gaudencia in het Widows Project in Ahero (van Rentia Krijnen uit Etten-Leur) heeft samengewerkt. Je hoort overigens de namen van de actieve dames van toen regelmatig voorbij komen. Ook de irrigatie mensen kennen haar, hoewel ze nu gepensioneerd is (69 jaar).

Gaudencia woont in Barkorwa (op de weg naar Awuor, Bondo-road). Niet gemakkelijk met OV te bereiken, en daarom werkt Widows-Project mee Fransje en mij te transporteren. Florence, toen en nu nog actief in missie, zal met de auto vanuit Ahero ons komen ophalen en samen dan op naar Barkorwa. Wij betalen het Windows project ons transport (€ 0,35/ km).

Rond tien arriveren Florence samen met Sally, dochter van Gaudencia, en rijden wij in de gesloten achterbak van de pick-up (zonder noemenswaardige vering) door. Eerst langs het vliegveld, ruim twintig minuten wegomleiding; daarna de Bondo-road, die verder in goede conditie is. We zitten nu hoger, waardoor we een goed uitzicht op het landschap hebben. Afwisselend maïs, beetje sorghum en braak waar het vee kan grazen. Gaudencia woont iets ten zuiden van de weg in een relatief vruchtbare kom; ook niet ver van een riviertje waar haar broer voor zijn grond gebruik van maakt.

Gaudencia's huis ziet er prima uit: stenen muren, golfplaten dak, en een solar panel op het dak. Ria, de andere dochter (waar Fransje en ik een groot deel van het onderwijs voor betaald hebben) blijkt al eerder te zijn gekomen en heeft, samen met een hulpje al een mooie maaltijd bereid. Hartelijk weer-zien, waarna eerst uitgebreid wordt ingegaan op de gezondheidstoestand van Gaudencia. Ze heeft, ongeveer een jaar geleden, een infectie aan haar voet opgelopen. Zo ernstig dat die bijna afgezet zou worden. Nu nog niet helemaal geheeld. Maanden slecht ter been geweest met alleen de directe hulp van een naburige wees. Immers de dochters, rond de 30 jaar, wonen daar niet meer, en de broer woont even verderop, maar heeft ook geen directe familie.

.....

Eerst koffie met mandazi's, en na weer enige tijd de maaltijd. Voor de koffie en voor de maaltijd wel eerst bidden. Rijst, ugali, chapati, kip, aardappel en sukuma-wiki.

Na de maaltijd komt Gaudencia's broer aanlopen. Geen vrouw meer(?); zijn zoon is vermoord (dispuut over geld) en 'personen uit de omgeving' oogsten zijn gewassen als hij even niet in de buurt is. Dan woon ik toch liever in Oosterbeek.

Donderdag 4 juli 2013. Wekker stond op 8:30, toch redelijk vroeg opgestaan. Bij ontbijt Mathijs Jansen ontmoet. Die is hier namens de PUM om de lokale distilleer industrie te helpen. Daarna heb ik een matatu naar Mamboleo genomen om Peter Kabok, irrigation engineer van de PIU in 'mijn' tijd,

maar inmiddels CEO van de LBDA te bezoeken. Het bleek onmogelijk om telefonisch contact te krijgen en het bureau is inmiddels buiten de stad geplaatst. De locatie ligt een paar km buiten Kisumu, richting Kakamega, daar waar de weg omhoog de heuvels ingaat. Ruime laagbouw in een rustige landelijke omgeving. Bij de poort moet ik mijn ID afstaan in ruil voor een bezoekerspas; dan nog een paar honderd meter langs goed geknipte Bougainville. Kabok zal pas later op kantoor komen, dus laat ik mijn gegevens achter voor het maken van een afspraak ergens volgende week. Op de weg terug (Sh 30 voor de rit) verbaas ik me weer over het enorme gekrioel van de handelaren en kleine werkplaatsen langs de weg. Een sliert van wel 2 of 3 km bij het binnenrijden van Kisumu.

Nu is het wachten op de heer Edwin Otieno. Door de PUM-rep aangewezen persoon die wel enig advies van mij kan gebruiken. We hadden afgesproken elkaar om 11:00 uur te ontmoeten, echter nu ruim een uur later nog geen Edwin O. Uiteindelijk, anderhalf uur later ontmoeten we elkaar. Magere man van, zeg, mijn leeftijd. Mechanical engineer, en - zo te horen - actief met menig ontwikkelingsproject. Hij wil mij meenemen naar Yala, Ndanu Falls, om de situatie te bekijken of e.e.a. geschikt is voor geïrrigeerde groenten & fruit. Ook nog voor off-season zonnebloemenproductie op de velden van NIB-Ahero. Hij blijft wel erg vaag, en wil duidelijk het achterste van zijn tong niet laten zien en zijn netwerk niet prijsgeven. Hij heeft met alle organisaties contact, maar wanneer ik hem namen noem van irrigatie-staf en vrouwengroepcoördinatoren, dan kent hij ineens niemand. In het Yala-rapport dat hij mij geeft, wordt samenwerking vermeld met drie ministeries; echter in de praktijk wil hij daar niets mee te maken hebben. Kan ik me best voorstellen, maar waarom dan wel in het rapport (voor het verkrijgen van de fondsen?). Maar zien wat er van komt.

Tijdens het gesprek met Edwin O. belt Peter Kabok van de LBDA. Erg leuk van hem te horen, want hij is nu de eerste van voormalige PIU medewerkers die ik te pakken krijg! Afgesproken dat we elkaar volgende week ontmoeten, voor een dinner party met de dames erbij.

Het loopt tegen vieren, en dan gaan we met Freek Spits op stap. Dat is een Nederlander die ananassen teelt in Homa Bay en een plantage met Moringa Olifera (wonderboom) wil opzetten. Homa Bay is te ver, maar een demo van de wonderbomen moet hier in buurt zijn. Wederom, we zijn benieuwd. Overigens, moet ik bekennen dat ik nog nooit van de Moringa Olifera gehoord heb! Toch is het een interessante boom; je kunt er alles van gebruiken. Hij dient wel op droge zanderige, goed draineerbare bodem te worden gekweekt; en, die is hier niet zo veel.

Door Freek precies op tijd afgehaald en naar zijn werkplek gereden. Hij is een soort moderne ontwikkelingswerker: combineert hulp aan het verkrijgen van een eigen salaris. Daartoe heeft hij een NL-stichting (FreeKenia), met financiële

hulp uit NL; een eigen bedrijf en een Keniaanse NGO. Heeft Facilitaire Dienstverlening in Wageningen gestudeerd en daarna een sociaal-culturele studie aan de VU. Zijn bedrijf betreft het telen van ananas in Homa Bay voor directe verkoop en sap. In de NGO werken tenminste vier personeel, waaronder een project officer, een communication officer, een agronoom en een boekhouder. Ze maken o.a. demo-plots voor de rurale- en stadsarmen. Geven daarbij advies over te kweken groente & fruit en de teeltmethode. Proberen daarbij om het commerciële aspect te vergroten. Schuwen ook niet de introductie van relatief exotische gewassen, zoals Moringa. Het is duidelijk dat de Keniaanse overheid op dit punt al enige decennia verstek laat gaan. Eigenlijk treurig om te zien. Nu zijn er allerlei (vrouwen) groepen, NGO's, associations, companies bezig om the real poor te helpen. Iedere organisatie heeft daarbij zo zijn eigen aanpak en stokpaardjes. En, ik hoor veel argumenten en 'approaches' die wij vroeger ook bezigden. Het houdt me best bezig, want je ziet nu met eigen ogen dat er in al die jaren eigenlijk niets tot weinig veranderd is op dit gebied. Je vraagt je ook af: willen die Luo-armen wel groente telen of anderszins met de landbouw bezig zijn? Moet wel gezegd dat het land zeer schraal is. Ben benieuwd wat ik morgen te zien krijg.

Vrijdag 5 juli 2013. Als afgesproken stond Edwin Otieno om 8:30 uur voor het hotel. Fransje werd om 8:50 uur door Hans afgehaald om een gastles voor de 'Arts school' te verzorgen. Alida en zoon Jouke werden op hetzelfde moment - weliswaar een dag later dan gemeld - door een taxi vanaf Kisumu Airport bij het hotel afgeleverd.

Ik heb de hele dag rond Yala Town doorgebracht; Fransje 's ochtends op de Art school en 's middags bij Rose Oghwell in Daraja Mbili.

In een - uiteraard niet geheel nieuw - busje eerst weer over de opgebroken weg langs de airport gerammeld, toen door via Maseno (Universiteit) naar Yala. Een rit van ongeveer een uur. Edwin blijkt een dynamisch leven te leiden: zijn vrouw werkt als advocaat in Nairobi waardoor ze elkaar vooral in de maand december zien, hij heeft een 2e office en verblijfplaats in Kisumu, en zijn 'hoofd'-verblijfplaats in Yala lijkt meer op een opslagplaats voor landbouwproducten cum office. Overigens dat 'office' is in zijn slaapkamer; zijn vrouw is er immers toch zelden. Hij houdt zich met veel zaken bezig. Naast een voortreffelijk georganiseerde compound met drie huizen en wat vee en kippen, heeft hij vlakbij maïs- en groenteveldjes en een behoorlijk groot perceel met ongeveer zeven visvijvers. Zijn moeder van 94 jaar is nog druk in de weer en bewoont het mooiste huis (Edwin vindt zijn huis het 'hoofdhuis', maar daar zijn wij het niet mee eens). Het lijkt echter dat hij zich vooral bezighoudt met allerlei ontwikkelingsprojecten; rond Yala en rond Kisumu. Echt mededeelzaam is hij daar echter niet over. Mij wil hij betrekken in een, zeg, een hydro-ram project t.b.v. een demo groentetuin en in een zonnebloemen project in een deel van het Ahero NIB-project. Tegelijkertijd hoopt hij dat ik mijn ideeën ad libidum zal geven (je weet maar nooit).

Na een kort verblijf op zijn compound, inclusief een rondgang door zijn eigengebouwd huis, het begroeten van zijn moeder en broer, die het vee aan het verzorgen was, zijn we naar de Yala Falls, lokaal bekend als de Ndanu Falls, gereden. Eerst nog een paar commissieleden opgehaald, en 500 m voor de Falls te voet verder. Onderweg stuiten we op het afleidingskanaal en intake voor het Yala drinkwatersysteem. Kanaal en intake werken goed, maar de verdere supply (nog?) niet. Nabij de Falls is vroeger een hydro-ram geïnstalleerd t.b.v. de stoomtrein. De meeste, stalen, pijpen

Compound van Edwin Otieno in Yala town

Zijn moeder van 94 schoont de peulen

Zijn echtgenote is advocate in Nairobi. Kun je zien!

Verlaten pomphuis voor 2 hydro-ram pompen

Edwin op bedrijf van de burens

Vroegere watertank voor (stoom)treinen

(toevoer en supply line) liggen er nog; het pomphuis – zonder deur – is ook nog bruikbaar. Het reservoir bij het (ongebruikte) station (er rijden geen treinen meer in Luo-land) is deels intact. De ram-pomp (6" toevoer, 2.5" supply) is er echter niet meer. Edwin heeft inmiddels de waterrechten verkregen, en hoopt het geheel te rehabiliteren voor het eerder genoemde demo-plot. N.B. Edwin is een mechanical engineer! Hij blijkt een (3" toevoer) ram in zijn huis te hebben – alle informatie komt er zo successievelijk uit – en ziet eigenlijk geen verdere obstakels om dat project te realiseren. De afstand pomp-reservoir is ongeveer 500 m met een hoogteverschil van 50 m. Of die 3"-pomp het 'redt' kan ik natuurlijk ook niet vanuit mijn duim beredeneren. Misschien dat hij wil dat ik het nakijk, maar duidelijk daarover wordt hij nooit. (Waarom ben ik hier?).

Onze groep bestaat inmiddels uit vier personen: naast Edwin en mijzelf, David en nog een man. Het gaat inmiddels ook om een bredere interesses en grotere belangengroep. David en die andere man zijn bestuursleden van de plaatselijke CBO (Community Based Organization); Edwin een soort van adviseur. Die CBO is specialistisch: je moet tenminste twee konijnen houden en Sh 200,- inbrengen. Er zijn inmiddels veel leden en het zou een groot succes zijn. Lokale voorlichting m.b.t. hokkenbouw, verzorging en verwerking functioneert – volgens zeggen – ook goed. Het konijnenvlees brengt relatief goed op; voor de huid wordt Sh. 3.000,- gegeven. Alles bij elkaar dus meer dan voor een geit! N.B. je houdt de beesten in een kooi naast, of desnoods, in je huis. De urine wordt gescheiden van de vaste uitwerpselen opgevangen en volgens voorschrift als meststof aangewend. De CBO wil zijn werkgebied uitbreiden naar andere rurale activiteiten, en kan daarbij gebruik maken van relatief goedkope leningen 5% (eventueel per lid). Gekeken wordt naar groente en viscultuur. (Wat is mijn rol?)

We hebben samen veel plezier, en zijn het over de meeste zaken eens; de stemming zit er nu goed in, dus ik moet nu toch echt ook naar het bureau van de Sub-County, de Chief en van de CBO. Handen geschud en het 'guest book' getekend. In het kantoor van de CBO ook kennisgemaakt met de penningmeester, (gelukkig) een vrouw.

Volgende bezoek is aan de farm van de buurman. Die blijkt een aanzienlijk perceel te bezitten of in ieder geval te cultiveren, zeg twee ha. Een volledig gemengd bedrijf: zes Friese koeien, vier zeugen met jongen en bijbehorende beer (keurig verzorgd in brandschone stallen), twee kassen voor tomaten, enz. (laatste oogst mislukt vanwege schimmelinfectie. David: "Had je ook maar konijnenurine moeten gebruiken!"), minstens een halve ha bananen, pinda, allerlei groenten, en tot slot een vijftal visvijvers. Ook zo'n halve ha. We worden begeleid door de farm manager in vloeiend Engels; de eigenaar komt weinig (if at all), is misschien wel een absentee landlord? Op weg naar de farm komen we langs de compound van de Chancellor of Univ. of Nairobi. Een complete 'vesting': echt groot, geheel ommuurd met (bewaakte?) toegangspoorten. De muren bedekt met keurig gesnoeide Bougainville. Zou de Chancellor de farm bezitten?

De visvijvers liggen in een laaggelegen gedeelte richting de rivier; het water komt van een beek, die in de Yala rivier uitstroomt. De groep maakt mij duidelijk dat ze hopen dat iedereen (zo veel mogelijk) vis en groente gaat telen. Zo sla je twee vliegen in een klap: er wordt dan minder gestolen en je hebt een continue producten stroom, wat je positie in de markt beter maakt. Of ik niet kan adviseren hoe de beekjes voor visvijvers kunnen worden aangewend? (Ja, dat kan met een map in de hand).

Na een korte drinkpauze, samen met de broer van Edwin, Maurice op weg naar de visvijvers van de familie van Edwin. Een kleine ha met ongeveer tien vijvers. Tilapia en catfish; soms gescheiden, soms samen. Wanneer samen, dan 'controleert' de catfish de stand van de Tilapia door de fingerlings weg te eten. Een professionele bezigheid lijkt het. Maurice lijkt de manager van dit geheel, maar blijkt het

Moi heeft de railways in Luo-land 'afgeschaft'

Samen met David, international basketballer

Konijnen fokken, zoals het niet moet

Met James en Irene in Nyanza Club

grootste deel van het jaar bij zijn familie in de VS te wonen. Hij woont daar al 40 jaar! Edwin (70+) houdt zich in ieder geval er niet mee bezig; hij is - inmiddels - de man met het diplomatenkoffertje vol ontwikkelingsplannen.

Nog staande aan de vijvers, discussiërend over mogelijke diefstal van vis en vraat door vogels (alleen fingerlings) ontspint zich nu een discussie over hoe de bevolking 'mee te krijgen'. Dertig jaar geleden was zo'n 'paternalistische' discussie niet mogelijk, maar deze heren hebben inmiddels dan ook veel meegemaakt. Een andere gemeenschappelijk kenmerk is dat ze allemaal 'elders', inclusief in het buitenland, zijn geweest (David was internationaal rugby-speler, waaronder voor Tanzania en Rwanda; Maurice, zoals gezegd woonachtig in de VS; Edwin in verschillende plaatsen). De CBO, eventueel gekoppeld aan een NGO of company zou dan voor voldoende productie moeten zorgen middels financiering, demonstratie en praktische training.

Na al ons gefilosofeer nog een laatste bezoek aan twee voorbeelden van konijnenhouden: het huis van David, om te zien hoe het eigenlijk niet moet; en een paar huizen verderop om de 'improved' methode te kunnen zien.

Het verschil zit 'm in de ondergrond; je maakt een hok met verschillende etages en dan dient de bodem gedeeltelijk voorzien te zijn van gaas om het hok schoon te houden. De konijnen zitten dan meestal op een houten vlondertje, maar draaien hun gatje naar het gaas als ze hun behoefte moeten doen. Onder het gaas is vervolgens op enige afstand van het gaas een naar één zijde aflopende plaat (corrugated plastic) zodat de urine naar één kant loopt, en de vaste mest later met een vegertje verzameld kan worden. De urine komt in een aflopend gootje dat dan weer in een verzamelpot wordt opgevangen. Nu is het bezoek echt gedaan en gaan we naar de compound van Edwin alvorens naar Kisumu terug te keren. Echter, tot mijn verrassing, krijgen we nog eerst een heerlijke maaltijd aangeboden: kip, echte ugali, rijst, kip in mixed vegetables, waaronder erwten, peentjes, ui, etc. Dan door mama Edwin en David uitgezwaaid op weg naar Daraja Mbili om Fransje op te halen.

Eenmaal terug in Kisumu wil Edwin mij de hand schudden, alsof het werk voor altijd reeds gedaan is. Wanneer ik vraag: wat hij verder van mij verwacht, zijn we nog 20 min aan de praat: vooral adressen om irrigatiematerialen en materiaal voor greenhouses en lining van fish ponds direct, zonder tussenkomst van handelaren, in te voeren; ideeën voor de irrigatie van de demo-plot; en ondersteuning voor de gerichte training (groente, irrigatie, visvijvers).

's Avonds genoeglijk met Hans, Alida, Jouke in de Simba Club van een heerlijk Indiaas buffet genoten. De Simba Club kwam ons niet bekend voor; vragen ons af of die er vroeger zo heeft uitgezien? Een lange en interessante dag.

Zaterdag 6 juli 2013.

Ochtend: bank, supermarkt, stadswandeling (Chinees gecheckt).

Middag: rapportage.

Avond: uit met James McTough en partner Irene van Laarhoven. Eerst in Clarice voor de borrel en in Nyanza Club weer (lang) geborreld en gegeten. Opvallend hoe weinig Fransje en ik drinken. Nyanza Club eigenlijk niet veranderd. James zit in een speciale stoel, voorbehouden voor 'life-time' ereleden. Het lijkt wel weer 1980. Pas om 24:30 te bed.

Impala Sanctuary, Kisumu. Entree: € 13,- pp

Sommigen moeten altijd roken

Naai-atelier, Magadi

Met Kabok (CEO van LBDA) en gevolg aan de dis

11 Zondag 7 juli 2013.

Ochtend: met groep Alida ontbeten, daarna door de stad naar het “Impala Sanctuary” gewandeld. Entree Sh 1.300,- pp. Aardig park met impala’s, rhino, zebra’s, vogels, en een ‘railway trail’ tot plm. 13:30 uur.

Middag: naar hotel opruimen en met bromfietsen naar Pandipieri. Daar start programma 15:00 uur: rondleiding door Hans met tekst, kennismaking, uitleg programma.

Avond: roof top bar met meeste Nederlanders; met vijven onder veel muzieklawaai gegeten.

Maandag 8 juli 2013.

Pandipieri bezoeken: Ochtend: Fransje: Environmental Health; Silvester: Vocational School.

Fransje’s programma als gepland; Silvester werd naar de middag verplaatst.

‘s Middags bleken meerderen van onze groep geïnteresseerd in hetzelfde. Daardoor werd de groep verdeeld, en kon Fransje ook mee. Uiteindelijk hebben Fransje en ik met Fridah, hoofd van het Vocational Training Centers, (voorheen: Domestic Science School) het VTC van Magadi bezocht. Ziet er goed uit! Bezoek was erg interessant: in volgorde van bezoek: keukengroep, de clinic, HIV-controle met uitgebreide administratie, de peuterschool, child care inclusief ouder-kind begeleiding (counseling), de naai- en kappersopleiding.

Ziet er allemaal goed georganiseerd uit; de cursusleiders zijn kordate vrouwen met een goed verhaal. Saline, dochter van Mary en coördinator van het Magadi Centrum komt sterk over en heeft alle antwoorden paraat.

Nog leuke foto’s en filmpjes van de kinderklas en van de naaisters en kappers geschoten.

‘s Avonds door Peter Kabok, oud PIU-ingenieur en huidig CEO van LBDA, voor een maaltijd genodigd bij de Chinees. Hij was er eerder dan wij (had ik nog niet eerder in Kenia meegemaakt). Uiteindelijk bestond ons eetgroepje uit: Peter Kabok, zijn vrouw Petronella, Bildad Otieno met vrouw (Bildad heeft in Wageningen gestudeerd, was bij ons in NL geweest, maar kwam mij toch niet echt bekend voor) en wij met z’n tweetjes. De mannen bij de mannen en de vrouwen ook bij elkaar. Kabok’s vrouw is principal van de ‘Nduru’ middelbare school (250 leerlingen); Bildad’s vrouw Alseba is kledingontwerpster met twee naaisters in dienst.

Kabok was in pak met das en wat steviger dan 30 jaar geleden. Kwam heel vertrouwd over. Heeft een aanstekelijke lach, wat het enthousiasme in het gesprek verhoogt. Veel uitgewisseld, vooral a.d.h.v. door ons meegebrachte foto’s van toen; de tijd vloog om. Over de doden gerouwd, maar weinig sterke verhalen; Kabok is toch meer diplomaat, wat in zijn huidige functie waarschijnlijk erg belangrijk is. Wel, wilde hij nog kwijt dat ik hem indertijd de opdracht had gegeven een kast voor de PIU-bieb te ontwerpen, en dat die kast er nog steeds stond!

Verder blijkt de wereld weer klein: Edwin Otieno, van de ‘Yala’ projecten blijkt een neef van Alseba; ook Kabok blijkt hem wel te kennen (“only I am not doing what he would like me to do”). Een gesprek over mogelijke ontwikkeling van het gebied / de streek, gaat vooral over de noodzaak om duurzaamheid te bereiken. Daarnaast: LBDA als parastatal moet zichzelf bedruipen, dus moeten ze income-generating activities opzetten en runnen. Ze zijn nu bezig om de Chinezen zo ver te krijgen om een water-energie centrale (Nyabondo) te bouwen.

Het eten was, overigens, heerlijk (zacht), waar Fransje maar weinig van genieten kon vanwege buik-

Mary, manager van het Magadi Guesthouse

Magadi Art School

'Art' studenten oefenen show voor Hans

Met Eric, penningmeester KUAP, naar Nyalenda

Spring protection

Demo van hangende tuinen

storingen. Niemand dronk alcohol behalve ik, die een Tusker nam. Dat is toch wel speciaal voor 'Keniaanse' omstandigheden. Ik herinner mij alleen Mbugua, die altijd een kopje thee nam als wij na een spannende werkdag aan het bier gingen.

Op het eind van de maaltijd elkaar met het meeste respect toegesproken. Ik trots op mijn oude medewerker dat hij het zo ver geschopt had (maar pas op: hoge bomen vangen veel wind; en als je hoog klimt kun je diep vallen); hij erg onder de indruk dat ik de moeite had genomen om hem op te sporen.

Na afscheid werden wij door de LBDA dienstauto bij ons hotel afgezet. Alseba beloofde ons nog kleren te bezorgen (?).

Dinsdag 9 juli 2013. Voornemen was om uit te slapen. Immers, we werken eigenlijk alsof we een 40-urige werkweek moeten waarmaken. Maar, onze biologische klok verhindert het lang-slapen. Wel wat rustig aan gedaan, en pas om negen uur aan het ontbijt. Nadeel daarvan is, dat de dienstertjes steeds de melk en het warm water weghalen, terwijl wij daar nog niet mee klaar zijn. Rest van de ochtend aan mijn dagboek gewerkt; Fransje raakt nu verzeild in Dan Brown's 'Inferno'.

's Middags met ons tweeën naar de VTC in Nyalenda. Ontvangen door Mary, de vrouw van Kizito, die nu – gepensioneerd – op twee uur rijden zijn oude dag uitzit. Mary woont met vijf, ongetrouwde, dochters op het Nyalenda Centrum en runt daar het guesthouse. Ziet er niet heel erg uitnodigend voor mij uit. Geen idee hoeveel gasten ze heeft. In ieder geval één: Johan Smorenburg.

Even de oude tijd met Mary opgehaald, daarna kwam ene Josephine, die ons door het centrum geleid heeft. Het centrum bestaat nu uit twee compounds, waarover de verschillende opleidingen en onderkomens zijn verdeeld. Food & Beverages opleiding; Arts School; ICT; carpenter's workshop; naai-atelier; enz. De uitleg door Josephine en de teachers verliep wat minder vlot dan gister. Leuk extra was een tweetal voorbereidingen voor het feest voor Hans komende vrijdag. Een modeshow door de naaisters en een toneelstuk door de arts-studenten.

Wel, vrijdag zien we wel wat het dan geworden is. We zijn benieuwd.

Woensdag 10 juli 2013. Fransje thuis gebleven vanwege aanhoudende diarree. Ik dus alleen achterop de pikipiki naar Pandipieri voor rondleiding 'Health and Environment'. Naar Philigona, het hoofd van de sectie.

In de hal van de clinic stuit ik op een groep mensen, die blijkbaar in gebed zijn. Als ze daarmee klaar zijn, wil ik doorlopen, maar nee, ze zijn nog helemaal niet klaar met de dagopening. Eerst nog een stuk uit de bijbel, dan een overdenking (je moet niet alleen om jezelf denken), dan een Weesgegroet en tot slot een vreugdelied met veel handengeschied. Een oprecht vrolijke sfeer.

Navraag leert dat Philigona er ook bijstaat; we gaan met z'n tweeën naar haar bureau. Er volgt een korte uiteenzetting van een groot programma op het gebied van drinkwater en hygiëne. Nooit geweten dat ze daar op zo een degelijke wijze mee bezig waren. Maar, we wisten natuurlijk wel dat er buiten de vriendengroep meer en grotere donoren KUAP ondersteunen. Zoals blijkt dus ook met deze ontwikkeling.

Er zijn drie NGO's bij betrokken: Practical Action, Shelter Forum and KUAP. De NGO's hebben de taken verdeeld in vijf 'task forces': drainage, water (water supply & hygiëne), urban agriculture, sanitation en ... . KUAP is verantwoordelijk voor de water-taak.

Water huisaansluiting met meters

Administratie waterproject

Water Kiosk voor huurders

Water Kiosk, tanken voor een paar centen

Met drinkwater naar huis

Shallow well voor de was

Inmiddels is o.a. het volgende gerealiseerd: 5 shallow wells, 16 natuurlijke bronnen beschermd (spring protection), 24 school-hygiëne programma's en een 'buizen'-drinkwater project in Magadi. M.b.t. dat laatste: i.s.m. de Kisumu Water & Sewage Company (KIWASCO) zijn over een afstand van ruim 2 km gecontroleerde (meters) drinkwateraansluitingen aan de huizen in de wijk gemaakt. Verder zijn er ongeveer 6 water kiosken op hetzelfde drinkwaternet in de wijk aangesloten t.b.v. de mensen die een huis huren. De shallow wells worden gebruikt voor waswater. KUAP werkt ook aan een borehole met tank voor drinkwatervoorziening in een andere buurt.

Met water-engineer, Elly Awandu, en Eric, de penningmeester van KUAP gaan we het veld in. We bezoeken eerste 'Mesopotamië' een grote buurttuin in Nyalenda, vlakbij Pandipieri. We zien daar nl. twee zaken: een beschermde bron met oppas-vrouw om geld te innen voor de emmers drinkwater die daar gehaald worden en een geïrrigeerde groentetuin, mogelijk gemaakt door het lekwater van de bron. De bron ziet er goed uit (hoewel een vrouw er vlak boven de was doet) en de tuin is rondweg indrukwekkend. Door het concentreren van de bron, kon het lekwater nu ook in een drain geleid worden. Het omringende land werd daardoor begaanbaar (was moerassig) en een stelsel van verdiepte watergangen maakt bevoeiing met emmers of kleine pompen mogelijk. Ik schat de tuin op zo'n 2 of 3 ha. Afstemming van werkzaamheden (waterverdeling, inputs en markt) wordt door een Committee geregeld; de vergaderplaats is de boom in het midden van de tuin. Dan naar een school waar we de toiletten in aanbouw en een stadstuin-demo bekijken. Omdat de leraren nog steeds staken, kunnen we verder niet ingaan op zaken als: child-to-child initiative, health club hygiëne en seeds.

Op naar het 'buizen'-drinkwater project in Magadi. Het is een aftakking (van 8" naar 3") vanaf de hoofdleiding van KIWASCO, waarna de CBO Manyatta Neighbourhood Development Group (MANE-DEG) verantwoordelijk is voor distributie en onderhoud. Daarvoor is in het KUAP huis in Magadi een DMM, Delegated Management Model gehuisvest die e.e.a. moet regelen. In 2008 is de organisatorische opbouw begonnen met de opzet van community structures binnen het landelijke administratieve bestel (county): Manyatta Ward opgedeeld in Upper- en Lower-Manyatta en Kuoyo. Een hele opgave voor de dames van het MDD-bureau; die zijn dan ook druk met de administratie.

De opgezette groepsstructuur maakt het nu ook mogelijk om zaken m.b.t. gezondheid, vaccinatie, enz. langs dezelfde lijnen te regelen. Uiteraard moet dit watersysteem zich nog bewijzen – het ligt er pas een kleine twee jaar – maar voorlopig is het veelbelovend? De water kiosk lijkt zonder meer een succes. De formule is simpel: een eenvoudig gebouwtje aangesloten op het drinkwaternet, en de emmers water worden meteen afgerekend. Men maakt winst, waaruit het onderhoud makkelijk is te betalen. Een paar honderd meter verder staat een shallow well, die ook druk gebruikt wordt. Ook daar wordt contant afgerekend; het water is voor de was. Een bezoek aan de borehole doen we een volgende keer.

Elly: jawasho4@gmail.com

Met Florence, echtgen. Francis en Brecht naar Kore

Nursery klaar voor het uitplanten

Foto's van toen tonen aan voormalige secretaris

De dijk is dramatisch geslonken

Goh

30 jaar later functioneert het kunstwerk nog steeds

Donderdag 11 juli 2013. Met Brecht en Fransje om 8:00 uur op weg naar Ahero. Idee is om 's ochtends het Kore-project te bezoeken en om met Edwin Otieno 's middags naar irrigatiemogelijkheden in dezelfde buurt (waar?) te kijken. Het Kore-project omdat daar Fransje's en mijn interesses samenkomen. Florence van het Widows Project heeft wat rijstvelden in Kore, waar ik vroeger - als PIE - voor gewerkt heb.

Fransje heeft derhalve een afspraak met Florence geregeld, die haar man weer heeft ingeschakeld voor ons vervoer ter plaatse; ik heb een afspraak met Ambros, van het irrigatie-district office gemaakt, die sowieso geen vervoer heeft. Zo slaan we twee vliegen in een klap: bezoek aan Ahero en aan een rijst rehabilitatieproject; eigenlijk drie vliegen, want we nemen Brecht daarbij mee in ons kielzog. We zullen elkaar allemaal om 9:00 uur in het 'Widows' Office in Ahero ontmoeten.

Wij met z'n drieën dus om 8:00 uur op zoek naar een matatu naar Ahero. Die vinden we bij de markt vlakbij. We stappen in bij de voorste matatu, maar het duurt toch nog een kwartier voordat die vertrekt. Eerst moet het busje vol; d.w.z. dat er nog vier mensen bij moeten nadat alle plaatsen reeds bezet zijn: proppen dus, en de laatst ingestapte passagier zit met de conducteur op schoot. Ondertussen zien we het gekrioel van verkeer, marktkooplui en reizigers aan ons voorbij trekken. Hoe dan ook, we zijn precies om 9:00 uur in Ahero.

Bij de missie, buiten wat personeel, niemand te bekennen, maar om 9:30 uur is iedereen present en rijden we in de 20-jaar oude Peugeot van Francis richting Kore. Het gebied is dichterbij de Nandi Hills dan Awach, en daarmee ook beter bedeed met neerslag, wat je goed aan de begroeiing kunt zien. We rijden langs de velden, kantoren, de rice mill, en een hervestingsdorpje van de NIB; ondertussen zwaait en roept Florence naar iedereen die we tegenkomen. Ze lijkt wel de koningin van de buurt. Kore ziet er goed uit. Zo'n 400 ha rijstareaal met sappige lichtgroene nurseries, wat braak en vers ingeplante velden. Het overplanten is begonnen. Indertijd is een dijk aangelegd, en zijn wat kanaaltjes en inlaatsluisjes gebouwd; ook een droogvloer met opslagplaats. Na 30 jaar ziet het er best goed uit: het areaal is geheel ontdaan van de oorspronkelijke begroeiing en in gebruik voor rijstverbouw; zelfs buitendijks wordt nu vrolijk rijst verbouwd. De enige dissonant is de dijk die erg 'gekrompen' is en op nogal wat plaatsen doorgebroken. Dat is meteen de voornaamste reden dat er maar één rijstogst per jaar is. In de off-seasons wordt wel een ratjetoe aan verschillende gewassen over een gedeelte van het gebied verbouwd. Tegen het einde van ons bezoek stapte er een delegatie van het project op ons af, en tot mijn grote verrassing bleek daar de eertijds secretaris van het project bij te zijn. Hij herkende mij eigenlijk het eerst, en het leuke is dat wij foto's bij ons hebben waar hij opstond. Nou, dat was voor hem helemaal het einde. Flinker tijd de foto's bekeken en hem allemaal cadeau gedaan.

Tijdens bezoek met Ambros over zijn huidige werk gesproken. Hij werkt nu vooral voor S.W. Kano, voor de aanleg van een tweede pijplijn van de Nyando naar het project. Na nog wat verduidelijking begint het bij mij te dagen dat SWK, SISO en de smallholders ten zuiden van de weg, allemaal een en het zelfde is. Zo'n 30 jaar geleden ben ik met Ingrid Duchhart dagen door het gebied gebanjerd en hebben we (tegen de zin van Jan van Gessel) met een klein vliegtuigje luchtfoto's laten maken, die we met een door mij gemaakte projectieopstelling in het office allemaal hebben geanalyseerd op land use. Met Ingrid heb ik toen nog een artikel daarover gepubliceerd in een voornaam Engelstalig tijdschrift. Veel komt nu weer terug in mijn herinnering. We besluiten de irrigatie-inlaat aan de oever van de Nyando Rivier te bezoeken. Francis met zijn hele vrachtje terug naar Ahero en achter de markt naar de rivier toe. De inlaat is in '89 klaar gekomen. Een vaste overlaat in de rivier, een afleidingskanaal met doorvoer om silt te kunnen spuien en de pijpintake. Ziet er goed uit, wel enige beschadigingen.

Shallow well van LBDA heeft tijd niet doorstaan

Overlaat in de Nyando River tbv SWK-inlaat

Einde van by-pass met uitlaatwerk

Inlaatwerken. NIB werkt nu goed mee

Francis

Demo-veld van het widows project

Nu wordt een begin gemaakt met fase 2, aanleg van een identieke 2^e pijplijn (1,25 m diam, 750 m lang) naast de eerste. Ik ben onder de indruk dat het 25 jaar na dato nog goed werkt en relatief onbeschadigd is. Wel zijn er grote beschadigingen aan de linkeroever; daar zal spoedig iets aan moeten gebeuren (gabions) wil de overlaat niet ondermijnd worden.

Terug naar de missie, waar ons een enorme maaltijd wachtte, maar Edwin was nog niet gearriveerd. Twee dochters van Francis en Florence blijken in Duitsland te zijn getrouwd, de vijf zonen hebben ook allemaal goede banen (waaronder een architect). Francis zelf heeft de halve wereld gezien, voornamelijk als docent en constructeur voor de Duitse missieorganisatie Kolping.

Tegen het einde van de maaltijd arriveert Edwin met zeven 'farmers', die zich - zonder veel omhaal - op de resten van onze (overvloedige) maaltijd stortten. Wij vrezen dat we zo dadelijk met 11 man sterk de auto in moeten, maar de 'farmers' vertrekken na hun buikjes gevuld te hebben. Naderhand moet Fransje de maaltijd voor het hele gezelschap (en het ochtend ritje) afrekenen. Dat wij al jaren donor van hun widows' projecten zijn, maakt blijkbaar niet uit.

Edwin maakt (nu pas) met iedereen kennis, en we gaan naar een gebied waar ik moet helpen irrigatie te ontwikkelen. Spannend, ik vraag om een plaats, maar Edwin hult zich in vaagheden. Spoedig blijkt dat we richting Awach rijden, en hij benadrukt dat het gebied droog is en irrigatie-ontwikkeling nodig heeft. Nu heb ik net een paar dagen geleden gehoord dat er daar zo weinig water is dat de projecten Gem Rae en Nyachoda slechts om beurten geïrrigeerd kunnen worden! Voordat we bij Awach aankomen, vindt Edwin het voldoende en keert hij weer terug met de impliciete opdracht voor mij om met oplossingen te komen. Mijn argument dat er van de Awach rivier niets extra's meer te verwachten is, tenzij je waterrechten weer anders gaat verdelen, slaat hem niet uit het veld: "Het Victoria meer en de Nyando Rivier hebben toch zat water!" Inderdaad, en de plannen om dat water te gebruiken, zijn al 30 jaar geleden gemaakt, en liggen in het archief van LBDA. Wie stoft ze af en zet er weer eens vaart achter?

Maar 's ochtends hadden wij net de irrigatie-inlaat van S.W. Kano bezocht, waarbij water uit de Nyando wordt gehaald voor irrigatie van het gebied aan de rechter oever van de rivier. Dus ik opper daarheen te rijden, om te tonen dat met weinig inspanning en weinig fondsen ook makkelijk 1.000 ha op de linker oever te ontwikkelen is. Immers, de weir in de rivier ligt er al. We bekijken de situatie ter plaatse, en ik kom er niet achter of hij al dan niet blij is met mijn suggestie. (overigens weet ik niet of er misschien al zulke plannen bestaan?).

Inmiddels is het tegen vieren en wordt het tijd Kisumu waards te gaan. Dus Fransje ophalen bij de Widows en afscheid genomen. Wycliff, de landbouwkundige van het Widows Project, wordt met ons meegestuurd om 'even' samen naar de drainage problemen van het widows- en youth demonstratie veld te kijken dat zo'n zeven km verderop blijkt te liggen. Zo'n drie ha met 2 huisjes, 3 stuks (organic) vee en veel braak terrein. Ja, wat ermee te doen? Edwin denkt ook mee, suggereert papaja? Er zijn 'borrow pits' gemaakt t.b.v. de constructie van een drain voor regionale waterafvoer. Misschien kunnen die dienen als fish ponds? Het hele veld lijkt in een depressie te liggen. Zo zonder kaarten en zonder idee over die regionale afvoer kunnen we weinig zeggen.

Rond vijven rijden we het inmiddels vertrouwde Kisumu binnen. Edwin heeft geen tijd voor een drankje; morgen moet hij naar Nairobi. We hebben alle drie een geweldige dag gehad, dan maar een biertje zonder Edwin.

Voormalig secretaris Kore project: Henry Ngeso Oleanga: henryngesooleanga@yahoo.com

Hans wordt juichend onthaald

De stoet naar Pandipieri

Bomen planten. Hier de boom van de 'Vrienden van'

In de pauze dansen met de jeugd

Hans is nu Luo Elder

Maaltijd met Kizito, Molly en Zr. Victoria

Vrijdag 12 juli 2013.

Jubileum viering Hans Burgman te Pandipieri

Ik voeg hier de 'Vriendenbrief' van Hans zelf in: Brief van 18 juli 2013.

Beste Vrienden,

Vrijdag de 19de ga ik op weg naar Nederland; het is nu maandag, dus ik kan jullie nog net een kroniekje sturen. Er is nogal wat te vertellen over de opwindende dagen die we achter de rug hebben.

Het ging om een aantal jubilea: mijn 60jarig Priesterfeest, het 35-jarig bestaan van Kisumu Urban Apostolate Programmes, en het feit dat we 10 jaar geleden de epische voettocht hebben gemaakt van Kampala naar Kisumu als viering van het eeuwfeest van de St. Joseph's parochie. Vanaf eind juni kwamen de 25 Nederlandse gasten binnendruppelen. De twee uit Bergeijk, Mart en Anne, waren drie dagen te laat doordat ze met het pechvliegtuig in Athene vastzaten. De helft van de gasten werd bij gastgezinnen ondergebracht. Voor sommigen was dat een diepe cultuurschok; hier en daar zijn er wat traantjes gevallen. Maar iedereen kreeg al gauw de pas te pakken: hoe om te gaan met het openbaar vervoer: fietstaxi's, motoren en gemotoriseerde riksjas; en hoe om te gaan met het eten.

Ik kreeg moeilijke vragen als: Wanneer eten de mensen hier warm? Hier kan alle eten zowel warm als koud zijn: daar wordt niet over gepraat. In Nederland ligt daar een strenge scheidslijn. Het doet me denken aan mijn Moeder. Als ik bij haar kwam vroeg ze: Hei al egetten? Als je geen warm eten had gehad had je niet gegeten.

De eerste grote feestdag was Vrijdag de 12de. Ik werd in triomf op een versierde ezelskar door de straten naar Pandipieri gebracht, omstuwd door een dansende menigte die met witte doekjes zwaaide. De ezelsman had bij wijze van rem een touw om de linker voorvoet van de ezel gedaan en daar trok hij aldoor aan. Na de Mis – een wervelende en dansende menigte – werd ik geïnstalleerd als Luo stam- oudste. Ik werd neergezet op een driepoot stoel, behangen met een heupschort, geschoeid met autoband-sandalen; uitgerust met een scepter gemaakt van een koeienstaart, een bont schild, een mijter gemaakt van de vacht van een beschermd Collobus-aap, en tenslotte een speer van jewelste. Ik heb mij laten vertellen dat alle Luo vrouwen mij nu bijzonder heus moeten bejegenen.

De zaterdag was de dag van de sponsorwandeling, zeven uur in prachtig glooiend gebied. Er waren geen uitvallers bij de 180 lopers. Wel dachten diverse plaatselijke oudere dames, onbekend met het fenomeen "sponsoren", dat ze na afloop betaald zouden worden. Men heeft ze uitgelegd dat dit een soort lopend gebed was, en dat stemde hen meer dan tevree.

Zondag was het weer feest, ditmaal in de parochie. Geïnspireerd door de ezelskar vervoerde men mij deze keer in dansprocessie naar de kerk gezeten in een leunstoel achter op een pick-up. Het was een oude dieselauto die moeite had om zo langzaam te gaan als de lopers. Al gauw raakte de motor oververhit en sloeg hij af. Dan wachtte de chauffeur even, zette de motor aan en gaf dan een loei van een peut voorwaarts, waardoor mijn leunstoel telkens ver achteroversloeg tezamen met die van mijn beide secondanten, want we hadden niets om ons aan vast te houden. Weer genoten we van een uitbundige liturgie met entertainment er na, waarbij ik gedanst heb met de jongste (5jaar) en de oudste (90+) dame, disco-stijl. Zo gaat dat hier in de kerk.

De enige foto die over is van de wandeltocht

Dit hebben ze ook op het politiebureau

De 3 Heren-mis op zondag

Fam. Burgman krijgt portret van Hans

De 'Dutch guest' bedienen de armen

Ze eten er lekker van; maar, is dit wel de doelgroep

Al met al was het een geslaagd festijn: de bezoekers draaiden ook een paar dagen mee in enkele van onze programma's: gezondheidswerk, jeugdwerk, en bijzondere scholen. Voor bijna iedereen was dit een aangrijpende ervaring. Voor het voorbereidend comité, Johan Sporenburg, Molly en ik-zei-de-gek, was het organiseren van al die evenementen een spannend avontuur. Probeer hier maar eens om zoiets te doen, als je weet dat alles wat hier goed gaat, maar net op het nippertje goed gaat. Ik maak mezelf wijs dat ik nu een rustige tijd voor de boeg heb. Het zal in ieder geval een genoeg zijn om velen van jullie tussen nu en eind oktober weer te zien.

Hans

Zaterdag 13 juli 2013.

Sponsor loop. Ongeveer 200 personen lopen een route die door het Pandipieri-team is uitgezet: van het hogergelegen Got-Nyabondo (nabij Banja) naar Mamboleo vlakbij Kisumu. Een prachtig pad, alleen te voet of met brommer begaanbaar. Op-en-neer 30km. Wij, vanwege mijn hiel en onze leeftijd hebben besloten alleen de terugweg te lopen. Dus eerst met matatu en achterop brommers naar het verste punt, waar de meesten al rond 11:30 uur waren aangekomen. Wij mee terug. Eerst afstempelen bij Hans, daarna met wisselende samenstelling naar beneden gelopen. Hanneke, onze Oosterbeekse buurvrouw fysiotherapeut, verzorgde het middelste stempelpunt, alwaar zij eventueel verzwakte spieren kon doen opleven. Hierna voornamelijk met 'bezemwagen' Tobias naar het eindpunt gelopen. Vlak voor het eindpunt even gerust, waarbij ik mijn camera even buiten mijn aandacht heb laten liggen. Drie minuten later was die weg! Heel verhaal, maar twee uur later had ik een politieverklaring. 's Nachts slecht geslapen; niet leuk om camera en vooral de foto's kwijt te zijn. Dat waren m.i. hele mooie opnamen. Deze dag moest ook mijn foto-dag worden. Het heeft niet zo mogen zijn.

Zondag 14 juli 2013.

Jubileum viering Hans Burgman in de St. Jozefkerk. Zie 'Vriendenbrief' van Hans onder 16 Vrijdag 12 juli 2013.

Maandag 15 juli 2013.

Bedoeling is om vooral hier en daar afscheid te nemen, maar eerst nog Tobias voorstellen als mijn vertegenwoordiger aan de politie in Mamboleo. Dit omdat de door mij opgegeven contactpersoon, Hans Burgman, vanaf vrijdag voor drie maanden in NL zal zijn. Tobias moet daarvoor in de plaats komen. 's Avonds nog een laatste maaltijd met de McTough's en vriendinnen. Het loopt wat anders. Na een efficiënt ritje: Kondele - Mamboleo met Tobias weer terug naar Pandipieri om Johan foto's van Hans' feest voor Fulda-promotie aan te leveren en eigen foto's van de iPad te backuppen. Als ik bijna klaar ben, komt ene Hildegard Kirumi binnen, en begint indringend op mij in te praten dat we alsnog naar de 'plaats des onheils' moeten gaan. Ze weet zeker dat ze mij kan helpen de camera terug te vinden! Omdat ik echt wel gebrand ben camera en foto's terug te krijgen, laat ik me overhalen. Volgens haar zijn we zo weer terug, op tijd voor mijn afspraak met de PIO. Ik laat me gedwee meevoeren, eerst in een tuktuk (eindeloos onderweg) naar het busstation (Jubileum Market), dan in een matatu: richting Kakamega tot mijn verbazing. 'Nee', zegt ze 'dit gaat sneller'. In de buurt van Kibui laat ze ons uitstappen en gaan we een zijweg in. Snap er niets meer van, begin me af te vragen of we elkaar wel goed begrijpen, hetzelfde nastreven. Even denk ik dat ik nu toch echt ont-

Met Hildegard eerst tot God bidden voor de camera

Hier hing de camera; nu niet meer

Hotel van William McTough is bijna klaar

Met William op KSM airport samen naar Nairobi

Nairobi airport voor de brand

MillHill guesthouse te Nairobi

voerd ga worden, maar dan lopen we het terrein van de kathedraal in, ze duwt me een gebedskaartje gericht aan de heilige Thomas in de hand en we gaan een klein kapelletje binnen. Daar liggen, knielen en zitten mensen in diep gebed, allemaal God aanroepend voor kleine of grote noden en wensen. Hildegard en ik voegen ons daar bij; ik staar in ongeloof naar het bidprentje. Na een minuut of vijf voert ze me door de kathedraal terug de weg op; nu echt naar Mamboleo en verder naar de plek des onheils. Ze inspecteert, ondervraagt winkeliers en passanten, en we bezoeken het politiekantoor. Na veel misbaar en gerammel aan de deur verschijnt een vrouw die naar een boom verwijst, wat verderop. En, jawel, daar ligt onze politieman te slapen. Hij verzekert ons dat de politie hard aan dit geval werkt en dat de camera vast en zeker terecht zal komen. Na afscheid legt Hildegard me omstandig uit dat de politie corrupt is, “erg corrupt!” “Het kan zo maar zijn, dat hij de camera allang heeft en nu alleen nog een aangever zoekt om z’n geld te krijgen”. “We moeten het anders aanpakken!” Ze belt de catechist van dienst en sommeert hem terstond naar ons te komen. Dat duurt en duurt en na een telefoontje blijkt dat de beste man helemaal uit Banja moet komen. Hij is op een brommer naar ons toe, is er zo. Eenmaal ter plaatse wordt de plek des onheils nogmaals bezocht. De catechist vraagt een paar maal uitdrukkelijk: “with whom were you?” “Nou ja, met mijn vrouw en Tobias”. Dan valt het kwartje. Hildegard heeft de zaak in één keer opgelost: Tobias heeft het gedaan, we kunnen terug naar huis. In dit dorp hoeven we niet meer te zoeken. Vliegenschlug beraamt ze een plan om Tobias te laten bekennen. Daartoe moet de catechist mee naar Kisumu, hij kan het in het Luo beter zeggen; en ik moet Tobias vragen naar Pandipieri te komen. Mijn opmerking dat het waarschijnlijk ‘jumping to conclusions’ is, wordt in de wind geslagen. Ik voel me machteloos, we worden gewoon verordonneerd. Gedrieën zwendend in matatu’s naar Kisumu.

Op het busstation splitsen we even. Ik wil nog afscheid nemen van Mr. Nyanchama (PIO); zij nemen een tuk-tuk naar Pandipieri. Uiteindelijk blij ik daar eerder aan te komen. Tobias is er dan ook al. Ze willen het grondig aanpakken: als hij ontkent dan schakelen ze meteen de politie in. Ik zeg daar niet aan mee te werken, alleen bevragen. Uiteindelijk gaan ze daarmee akkoord. Ik hoef me nergens druk over te maken: “het is zo geregeld!”

Zoals te verwachten was, voelt Tobias zich onheus bejegend. Hij blijft overigens rustig. Na enige tijd neem ik hem apart en sluit ik het toneelstuk. Gauw naar het hotel, pakken en klaarmaken voor het avond-uitje. Inmiddels is het 17:30 uur! Ik ben moe, smerig; zit tot in mijn kleinste uithoeken vol met stof.

De avond verloopt gemoedelijk. James met partner Irene; William zien we nu weer voor het eerst, inmiddels met een nieuwe vriendin uit Mombasa: ... We krijgen twee Masai kleden en twee grote strooi- en hoeden cadeau. Hoe gaan we die meenemen? William moet morgen ook naar Nairobi, voor de Golf Association. Hij vliegt met hetzelfde vliegtuig.

Dinsdag 16 juli 2013.

Vertrek om 10:00 uur uit hotel met taxi naar Kisumu International Airport. Op het vliegveld met William gekletst. Komen rond 12:00 uur aan te Nairobi, alwaar een door MillHill gestuurde taxi ons naar het Nairobi MillHill huis brengt. Helemaal de sfeer van Fairview Hotel. Bouwstijl, temperatuur. Nairobi is nu wel veel drukker dan in onze tijd. Veel mensen, veel verkeer wat rond deze tijd tot in de avond in aaneensluitende files vaststaat. Het ritje naar het MH-huis duurt meer dan een uur. Kennis gemaakt met Ko Klaver en Annette en Priscil. De laatste komt uit Oosterbeek!

Woensdag 17 juli 2013. Midden in de nacht vertrokken naar het vliegveld voor de thuisreis via Dusseldorf. 's Avonds om 21:30 uur thuisgekomen.

Nawoord van Fransje: Ja, we zijn weer terug. En nu net terug van de brongsieter om nog een beeld af te werken voordat de bouwvakvakantie begint. Ja, meteen weer aan de slag zoals jullie zien. Silvester is nu bezig met de huisschilder die ons verfwerk bijhoudt en wat herstelwerkzaamheden doet en dan natuurlijk met de selectie van de beste foto's en filmfragmenten.

Het was geweldig om terug in Kisumu te zijn. De dertig tussenliggende jaren vallen opeens weg. De hitte, het stof, de geur, voelen weer als vanouds. Ons huis en het hele gebeuren op Pandipieri zitten weer in onze botten. Zelfs de talen, Luo en Kiswahili, rolden weer mijn mond uit. Wel wat gebrekkiger dan toentertijd, maar toch. Overal hoorde ik verbaasd om me heen zeggen oweye dholuo, iaa kanye. alleen dat ik dan al snel Ok awinjo, wiya owil... moest zeggen om hun Luo woordenstroom te onderbreken.

Wat wel heel anders was dat de meeste jongelui, ook die de Bodaboda (fietstaxi) bedienen, nu Engels spreken; dat er reusachtige bank- en universiteitsgebouwen in het centrum staan, en dat het er wemelt van de mensen, vooral rond de markt en het busstation. Het verkeer loopt nu geregeld vast, auto's, bussen, matatus, tuktuk rikshas, piki-pikis = brommers, en de boda-bodas. Behalve het residential area met dure woningen, zijn ook de sloppenwijken gegroeid.

We zijn met de medewerkers van de Pandipieri missie Nyalenda, Magadi en Manyatta in geweest om hun werk te zien, ziekenbezoek, HIVprogramma, straatkinderenproject, ondervoede kinderopvang, drinkwaterprojecten, huishoudschooltjes, art school, enz. Wat een rotzooi overal. Het vuil wordt daar nooit opgehaald en het barst er nog steeds van de kinderen. Family planning schijnt bij de hogere klassen wel aan te slaan (max. 4), maar bij de armen .... En de missiemedewerksters geloven nog heilig in de 'natural method' en de gehoorzaamheid aan de paus en bisschoppen. Condooms worden gelukkig wel geadviseerd in het HIV programma op Pandipieri.

Extra informatie op de Vimeo-pagina van Silvester: <http://www.vimeo.com/silvester>

Video: Celebration of the 60th anniversary of priesthood of Father Hans Burgman. Kisumu, Kenya, 12, 13 and 14 July 2013: <http://vimeo.com/7199924>

Video: A short visit to some projects of the Kisumu Urban Apostolate Programme, Kisumu, Kenya, July 2013: <https://vimeo.com/72105332>

Dit boekje kan ook on-line gelezen worden op: http://www.povel.eu/Kenia_Boekje.pdf

Tekst, foto's en grafische vormgeving: Silvester Povel